

Alþingi
Erindi nr. P 125/384
komudagur 7.12.199

Svör Fjármálaeftirlitsins við spurningum Jóhönnu Sigurðardóttur, vegna frumvarps til laga um sölu á hlutafé ríkissjóðs í viðskiptabönkum.

Fjármálaeftirlitið vísar til minnisblaðs Jóhönnu Sigurðardóttur alþingismanns, dags. 4. desember sl., þar sem óskað er eftir svörum við þeim spurningum sem beint er til Fjármálaeftirlitsins.

Sjónarmið Fjármálaeftirlitsins vegna þeirra spurninga sem beint er til þess eru eftirfarandi (byggt á númeraröð í minnisblaði):

3. og 4. tölul: Tímasetning sölunnar:

Fjármálaeftirlitið gerir ekki athugasemd við tímasetningu sölunnar. Tímasetningin er æskileg að því marki sem salan getur nýst til að binda sparnað landsmanna, sem nú sem við fyrri áramót munu leitast við að nýta skattaafslátt sem leiðir af kaupunum. Þessi tímasetning er almennt líklegri en aðrar til að laða að sem flesta kaupendur og á þann hátt auka líkurnar á dreifðri eignaraðild. Þá bendir margt til þess að framboð hlutafjár verði með minna móti um þessi áramót, að frátalinni þeirri hugsanlegu sölu sem hér er til umfjöllunar.

4. tölul: 2000-vandinn:

Fjármálaeftirlitið hefur fylgst grannt með aðgerðum og viðbúnaði fjármálafyrirtækja vegna 2000-vandans. Í því sambandi hefur Fjármálaeftirlitið hvatt fjármálafyrirtæki til aðgerða, miðlað gagnlegum upplýsingum og fylgst með stöðu mála á hverjum tíma. Nýlega gaf Fjármálaeftirlitið út fréttatilkynningu um stöðu mála á fjármagnsmarkaði. Þar kom fram að undirbúningur íslenskra fjármálafyrirtækja vegna 2000-vandans væri vel á veg kominn að mati Fjármálaeftirlitsins. Jafnframt að ekki væri ástæða til að ætla að teljandi áföll verði í þjónustu fjármálafyrirtækja um næstu áramót, þó ekki sé útilokað að tímabundnir hnökrar verði á starfsemi einstakra aðila. Nánari umfjöllun um mat Fjármálaeftirlitsins er að finna í stöðuskýrslu sem birt er á vefsíðu 2000-nefndar fjármálaráðuneytisins (<http://2000.stir.is/skvrslur.html>).

Fjármálaeftirlitið er að afla sér upplýsinga um hvort sala á 15% hlut í viðskiptabönkunum tveimur hafi óæskileg áhrif með tilliti til 2000-vandans. Fjármálaeftirlitið telur mikilvægt að þess verði gætt við nánari útfærslu á sölnni að hún feli í sér sem minnsta hættu á röskun með tilliti til 2000-vandans. Almennt hefur verið lögð áhersla á að gera viðskipti upp fyrir áramót. Í því skyni hefur verið ákveðið að afgreiðslustaðir verði lokaðir 31. desember. Telji bankarnir og skipuleggjendur sölunnar að tími til frágangs sé mjög knappur kemur hins vegar til greina að ákveða gjalddaga vegna kaupanna eftir áramót, ef það er á annað borð mögulegt af öðrum ástæðum. Verði það gert er að sama skapi mikilvægt að bönkunum verði ekki ætlaður of skammur tími, því ekki er útilokað að einhverjir hnökrar verði í tölvukerfum eftir áramótin sem leiði til seinkunar.

8. tölul. Leikreglur og dreifð eignaraðild:

Með bréfi til efnahags- og viðskiptanefndar, dags. 9. nóvember, gaf Fjármálaeftirlitið umsögn um frumvarp til laga um dreifða eignaraðild að viðskiptabönkum og öðrum lánastofnunum (þskj 6). Í umsögninni tekur Fjármálaeftirlitið ekki beina afstöðu til

þeirrar almennu spurningar hvort tryggja beri dreifða eignaraðild að íslenskum viðskiptabönkum og öðrum lánastofnunum með lagaákvæðum um hámarkseign eða atkvæðisrétt. Í umsögninni eru hins vegar raktar reglur um eftirlit með eignaraðild sem kveðið er á um í tilskipunum á Evrópska efnahagssvæðinu, fjallað um útfærslu þeirra á svæðinu og rakin umræða um málið í Noregi. Fram kemur í umsögninni að unnt sé að mati Fjármálaeftirlitsins að styrkja núgildandi ákvæði um eignaraðild og tryggja með því þá hagsmuni sem lúta að öryggi fjármagnsmarkaðar. Ennfremur er vikið að nokkrum atriðum sem hafa beri í huga, sé það vilji löggjafans að setja í lög ákvæði um dreifða eignaraðild að lánastofnunum.

Í umsögninni er ekki vikið sérstaklega að samþjöppun valds á fjármagnsmarkaði. Ljóst er hins vegar að slík samþjöppun valds getur haft óæskileg áhrif á stjórnun lánastofnana og við þær aðstæður er nauðsynlegt að Fjármálaeftirlitið geti gripið inni. Samkeppnisþættir málsins myndu hins vegar að mestu leyti heyra undir Samkeppnisstofnun.

10. tölul. Áframhaldandi meirihlutaeign ríkisins æskileg?

Fjármálaeftirlitið telur það ekki forsendu æskilegrar þróunar og aðlögunar á fjármagnsmarkaði að annar viðskiptabankanna tveggja, eða báðir, verði áfram í meirihlutaeigu ríkissjóðs. Fjármálaeftirlitið tekur ekki á þessu stigi afstöðu til þess hversu hratt æskilegt sé að ríkissjóður selji hlutabréf sín í bankanum. Hins vegar er mikilvægt að ríkið nýti hlutabréf sín, og eftir atvikum sölu á þeim, til þess að treysta fjármagnsmarkaðinn í heild. Í því skyni verður ríkið að meta aðstæður á hverjum tíma.

Um eftirlit með eignarhlutum í viðskiptabönkum og lánastofnunum vísast að öðru leyti til umsagnar Fjármálaeftirlitsins um frumvarp um dreifða eignaraðild viðskiptabanka og lánastofnana, sem vikið er að í svari við 8. tölul.

11. tölul. Þróun hlutabréfaeignar:

Ljóst er að hlutabréfamarkaður hefur vaxið ört á undanförunum árum. Sífellt fleiri félög eru skráð á Verðbréfaþingi og lúta þar með lögmálum um gagnsæi, jafnræði um upplýsingar og markaðslega verðmyndun. Af þessu hefur leitt að sífellt fleiri sjá sér fært að taka þátt í atvinnurekstri með sparnaði sínum. Almennt verður að telja þessa þróun æskilega. Að því er varðar hlutabréfaeign og þróun hennar á fjármagnsmarkaði, hefur eignarhald fjármálastofnana lengi verið í föstum skorðum. Með sölu á hlutafé í viðskiptabönkum og lánastofnunum í eigu ríkisins er hrundið af stað þróun sem enginn getur með vissu séð fyrir. Almennt virðast þó sjónarmið um dreifða eignaraðild vera ríkjandi, enn sem komið er, og skiptir þar mestu að lögð hefur verið áhersla á dreifða eignaraðild við upphafssölu á hlutafé í þessu stofnunum.

Þessi þróun kallar á virkara eftirlit Fjármálaeftirlits með eignarhaldi en hingað til. Um það er fjallað í fyrrgreindri umsögn Fjármálaeftirlitsins um frumvarp til laga um dreifða eignaraðild að viðskiptabönkum og öðrum lánastofnunum. Samkeppnisstofnun kann jafnframt að koma að þeim málum.

12. tölul. Framboð á hlutabréfum:

Eins og fram kemur í svari við 3. tölul. bendir margt til þess að framboð á hlutafé verði með minna móti nú en síðustu ár, ef frá er talin hugsanleg sala á hlutafé í viðskiptabönkunum tveimur. Fjármálaeftirlitið hefur ekki forsendur til að leggja mat

á þróun hlutafjárframboðs á næstunni, en hún ræðst m.a. af ákvörðunum um sölu hlutafjár í ríkisfyrirtækjum og markaðsaðstæðum að öðru leyti.

13. tölul. Takmarkanir á kennitölusölu:

Unnt er að tryggja dreifða eignaraðild með lögum, sbr. fyrirliggjandi frumvarp þess efnis. Í svari við 8. tölul. hér að framan er fjallað um dreifða eignaraðild að lánastofnunum og eftirlit Fjármálaeftirlits með virkum eignarhlutum. Vísast hér til þeirrar umfjöllunar. Fjármálaeftirlitið telur erfiðleikum bundið að fyrirbyggja með öðrum hætti kennitölusöfnun sem gengur gegn markmiðum um dreifða eignaraðild.

Rétt er að hafa í huga í þessu sambandi að aðstæður nú eru að ýmsu leyti aðrar en við sölu hlutafjár um síðustu áramót. Skiptir þar mestu máli að nú er gengi viðskiptabankanna tveggja skráð á markaði og “ eigendur kennitalna” því betur í stakk búnir til að leggja mat á hagsmuni sína með upplýstum hætti.

14. tölul. Skýringar á gengishækkun:

Skýringar á gengisþróun hlutafjár í lánastofnunum geta verið margvíslegar. Gengi hlutabréfa á markaði hefur almennt farið hækkandi, m.a. gengi annarra fjármálastofnana. Viðskiptabankarnir tveir og FBA hafa sýnt hagnað og gengi þeirra endurspeglar trú fjárfesta á þessum fyrirtækjum. Þá kann lítið framboð hlutafjár í viðskiptabönkunum að skipta máli. Ennfremur er ekki óhugsandi að fjölmiðlaumfjöllun um hugsanlegar sameiningar hafi þegar haft áhrif á gengið til hækkunar. Fjármálaeftirlitið vill ekki á þessu stigi leggja mat á það hvort æskilegt hefði verið að selja hlutabréf í þessum félögum hærra verði í upphaflegri sölu.

15. tölul. Líkur á samruna:

Rekstrarkostnaður fjármagnsmarkaðarins er meiri hér en í nágrannalöndunum og vaxtamunur meiri. Stækkun eininga getur stuðlað að lækkun rekstrarkostnaðar og þar með vaxtamunar, auk þess sem að hún ætti almennt að leiða til frekara öryggis í rekstri. Öllu skiptir þó hvernig að málum er staðið í hverju tilfelli. Mikilvægt er að hugað sé jafnframt að samkeppnisþáttum málsins.

Ljóst er að hægt er að ná fram verulegum sparnaði í rekstri með sameiningum stærstu lánastofnanna. Fjármálaeftirlitið vill ekki á þessu stigi leggja mat á líkur á samruna einstakra viðskiptabanka eða stærstu lánastofnana, eða áhrif slíkra sameininga. Áhrif þeirra ráðast meðal annars af þjónustuframboði erlendra fjármálastofnana hér á landi.

Fjármálaeftirlitið telur almennt líkur á samruna smærri eininga á fjármagnsmarkaði á næstu árum.

17. tölul. Erlend eignaraðild:

Það ræðst af hverju tilviki hvaða áhrif erlend eignaraðild hefði á íslenskan fjármagnsmarkað. Erlend eignaraðild getur verið æskileg til að hraða framþróun í rekstri innlendra fjármálafyrirtækja. Samstarf við erlendar fjármálastofnanir í formi eignarhalds getur verið til þess fallin að styrkja íslenskan fjármagnsmarkað. Þá getur erlend samkeppni dregið úr áhrifum blokkamyndana á meðal innlendra fjármálastofnana.

Mikilvægt er hins vegar að hafa í huga að þátttaka erlendra aðila og samkeppni á íslenskum fjármagnsmarkaði getur einnig verið í gegnum þjónustuframboð, með eða án útibúa, og mun sú samkeppni fara sívaxandi með frekari tæknivæðingu.

18. og 19. tölul. Sjá meðfylgjandi fylgiskjal.

Fylgiskjal með svörum við fyrirspurn á Alþingi

Svar við spurningu nr. 18:

Fjöldi starfsmanna í árslok 1995-1998

	1995	1996	1997	1998
Landsbanki	921,0	903,0	904,0	904,0
Íslandsbanki	625,0	624,0	629,0	637,0
Búnaðarbanki	524,0	529,0	545,0	574,0
Sparisjóðabanki *)	36,0	40,0	53,0	62,0
Sparisjóðir samtals	446,7	456,2	472,2	521,6
Reikninstofa bankanna	104,0	109,0	105,2	111,0
Samtals	2.656,7	2.661,2	2.708,4	2.809,6

*) Tölvumiðstöð sparisj. meðt.

Svar við spurningu nr. 19:

Þóknunartekjur hjá bönkum og sparisjóðum 1995-1998

	1995	1996	1997	1998
Landsbanki Íslands hf.				
Í m.kr.	1.647	1.865	1.956	2.113
Í % af efnahagsreikn.	1,61%	1,76%	1,66%	1,49%
Íslandsbanki hf.				
Í m.kr.	1.288	1.450	1.596	1.794
Í % af efnahagsreikn.	1,99%	2,03%	1,91%	1,82%
Búnaðarbanki Íslands hf.				
Í m.kr.	931	1.009	1.144	1.310
Í % af efnahagsreikn.	1,97%	1,97%	1,88%	1,68%
Sparisjóðir samtals				
Í m.kr.	893	980	1.086	1.217
Í % af efnahagsreikn.	1,83%	1,78%	1,69%	1,50%